

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Sosyal Hizmet Akademisyenleri Perspektifinden Ekolojik Sosyal Hizmet*

Ecological Social Work from the Perspective of Social Work Academics

Şeniz ASLAN¹, Harun CEYLAN²

ÖZ

Sosyal hizmette çevreyle ilgili sorunlara çözüm bulma, sürdürülebilirliğe katkı sunma çabaları ekolojik sosyal hizmeti oluşturmakta ve tartışmalar teorik/kavramsal boyut, etik, uygulama ve eğitim alanlarında sürdürülmektedir. Özetle ekolojik sosyal hizmetin nasıl mümkün olabileceği sorusu literatürü şekillendirmektedir. Bu çalışma da aynı sorunun cevaplanmasına katkıda bulunmak için teori, uygulama ve eğitimin kesişimindeki akademisyenlerin ekolojik sosyal hizmeti nasıl değerlendirdiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Nitel yöntemle tasarlanan bu çalışmada amaçlı örnekleme doğrultusunda ekolojik sosyal hizmet konusunda akademik üretimde bulunmuş 15 sosyal hizmet akademisyeniyle görüşmeler yapılmıştır. Verilerin MAXQDA programıyla analizi sonucu sekiz tema oluşmuştur. Araştırmada, ekolojik sosyal hizmet için sosyal hizmet eğitiminde ekolojiye dair konulara teorik ve uygulamalı olarak yer verilmesinin, mevcut çevre anlayışının sosyal çevrenin ötesinde fiziksel çevreyi de içerecek biçimde genişlemesinin önemi ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra uygulama ve bilgi temelinde disiplinlerarası yaklaşımın benimsenmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Rol/görevler bağlamında ise makro ve toplum odaklı görevlerle savunuculuk, aktivistlik ve eğitimci rolleri öne çıkmıştır. Ayrıca uygulama politikadan bağımsız olmadığından yasal düzenlemelere, makro bir yaklaşım ve uygulama düzeyine ihtiyaç olduğu, kapsayıcı bir etiğin ancak insan dışı canlıların yaşam hakkını ve önemini tanımakla mümkün olabileceği anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Ekolojik sosyal hizmet, sosyal hizmet akademisyenleri, etik, eğitim, uygulama.

ABSTRACT

Efforts to find solutions to environmental problems and contribute to sustainability in social work constitute ecological social work, and discussions continue in the fields of theoretical/conceptual dimension, ethics, practice and education. In summary, the question of how ecological social work is possible shapes the literature. In order to contribute to answering the same question, this study aims to reveal how academics at the intersection of theory, practice and education evaluate ecological social work. In this study designed with a qualitative method, interviews were held with 15 social work academics who have made academic production on ecological social work, in line with purposeful sampling. Eight themes emerged as a result of the analysis of the data with the MAXQDA program. Research findings reveal the necessity of including the theoretical and practical aspects of ecology in social work education, expanding the current environmental understanding to include the physical environment beyond the social environment, and adopting an interdisciplinary approach on the basis of practice and knowledge for the realization of ecological social work. In the context of roles/tasks, the importance of advocacy, activism and educator roles was emphasized with macro and community-oriented tasks. In addition, since the implementation is not independent of policy, it has been understood that legal justifications, a macro approach and level of implementation are needed, and that an inclusive ethics can only be possible by recognizing the right and importance of non-human creatures to life.

Keywords: Ecological social work, social work academics, ethics, education, practice.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, senizbayir@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0444-1335

² Doç. Dr., Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, harun.ceylan@yalova.edu.tr, ORCID:0000-0001-9047-2316

Başvuru: 18.05.2023
Kabul: 26.07.2024

Atf:
Aslan, Ş. ve Ceylan, H. (2024). Sosyal hizmet akademisyenleri perspektifinden ekolojik sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 35(3), 467-491.
DOI: 10.33417/tsh.1299229

GİRİŞ

Sosyal hizmet etiğinin, teorisinin ve uygulamasının insan ve insan dışındaki unsurları içermesi, ekolojik bozulmaların sonuçlarına dair sorunları çözüme ve ekolojik fayda üretme yönünde yapılan tartışmalar ve ele alınan konular ekolojik sosyal hizmet literatürünü oluşturmaktadır (Ramsay & Boddy, 2017). Literatürde yeşil sosyal hizmet, ekososyal çalışma, çevresel sosyal hizmet kullanımları bulunsa da çalışma kapsamında “şemsiye kavram” olarak ekolojik sosyal hizmet kavramı tercih edilmiş ve “ESH” kısaltması kullanılmıştır.

Sosyal hizmet uygulama ve teorisinde çevre kavramı, uzunca bir süre sistem kuramı bağlamında sadece sosyal çevreyi ifade etmiş ve alanda; kültür, toplumsal sistem yani birey dışındaki unsurlar olarak yer almış ve karşılığını “çevresi içinde birey” anlayışında bulmuştur. Sosyal hizmetin fiziksel çevreyle bağlantısını mesleğin ilk dönemlerine kadar götüren görüşler (Närhi & Matthies, 2001) bulunmasına rağmen fiziksel çevreyle ilgili konular belirgin şekilde 1990’larda başlamıştır. 2000’li yıllarla birlikte literatür genişlemiş ve tartışmalar; teori, kavram, eğitim, etik ve uygulama gibi çok çeşitli yönlerden sürdürülmüştür (Ranta-Tyrkkö & Närhi, 2021).

Ekolojik bozulmalardan [Ekolojik bozulma: İklim değişikliği, küresel ısınma ve çevre kirliliğini bir üst başlıkta toplayan ve bu sorunların birden oluşmadığını, zaman içerisinde ve birbirleriyle bağlantılı olduğunu vurgulayan bir kullanım] en çok dezavantajlı grupların zarar görmesi, sosyal hizmetin fiziksel çevreyle ilgili konularla temas kurmasını sağlamıştır. Nihayetinde toplumsal/sosyal çevrenin ötesinde bir çevre yaklaşımı, sosyal hizmet tartışmalarında görülmeye başlamıştır. Sonuç olarak ekolojik bozulmalar arttıkça “insan ve doğal fiziksel çevre [ekoloji] arasındaki simbiyoz [ortak yaşam], sosyal hizmetin ve ilgili tüm mesleklerin teorileştirmelerinin ve müdahalelerinin temel bir bileşeni haline gelecektir” (Klemmer & McNamara, 2019, s. 10).

Tarihsel olarak sosyal hizmet, “sosyal, politik, kültürel ve ekonomik değişimlere” uyum sağlayan dinamik bir meslek ve disiplin olmuştur (Miller, Hayward & Shaw, 2012, s. 271). Ekoloji, insanı ve insan dışı unsurları -flora, fauna- ve her bir unsurun kendi içinde ve birbirleriyle ilişkilerini içeren sistemi ifade etmektedir. Bu bağlamda ekolojiyle ilgili sorunların sosyal hizmetin gündemine gelmesi sosyal hizmetin zamanın ihtiyaçlarına uygun çözümler üretebileceğinin bir göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır (Pulla, 2013).

Başka bir ifadeyle ekolojik krizler ve bunların sonucunda oluşan yeni koşullar (yeni yoksulluk örüntüleri, yeşil alanların daralması, çevrenin kirlenmesi ve tahrip edilmesi, doğal canlı türlerinde azalma, çevresel adaletin sağlanamaması vb.), ekolojiyi sosyal hizmetin odağına yerleştirmektedir. Bu nedenle ekolojinin sosyal hizmet eğitiminde, teorisinde, uygulamasında ve etiğinde nasıl yer aldığı anlaşılması gerekmektedir. Bu kapsamda çalışmada, ekolojik sosyal hizmet konusunda

---

* Bu çalışma, Doç. Dr. Harun CEYLAN danışmanlığında Şeniz ASLAN tarafından hazırlanan “Ekolojik Sosyal Hizmetin Sosyal Hizmet Akademisyenleri Perspektifinden Değerlendirilmesi” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

çalışma yapan akademisyenler üzerinden ekolojik sosyal hizmetin nasıl mümkün olabileceği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Ekolojik Sosyal Hizmet

Sosyal hizmette toplumsal ve çevresel konuları ve sorunları birlikte ele almaya çalışan yaklaşım ekolojik sosyal hizmet, yeşil sosyal hizmet, ekososyal hizmet, çevresel sosyal hizmet olarak ifade edilmektedir (Närhi & Matthies, 2016). Bu anlamda ESH'nin net bir tanımı olmasa da belli başlı özellikleri verilerek bir çerçeve çizilmektedir. Buna göre fiziksel çevreyi ve diğer canlılara karşı sorumluluğu sosyal hizmetin teorisi, uygulaması ve etiğine dahil eden, insanın iyilik hâlini sağlarken insan dışındaki canlıların da iyilik hâlini gözetken, oluşan ekolojik bozulmaların yükünün ve zararlarının adil paylaşılmadığını, çevresel bozulmaya maruz kalmayla dezavantajlılık arasındaki bağlantıyı ve bu bağlamda gıda ve su güvenliği ve bunlara erişim gibi konuları ele alan, sosyal adalete ek olarak çevresel adalete ve ekolojik adalete vurgu yapan yaklaşımdır. Ayrıca bütünsel dünya görüşünü, yerli bilgiyi, insanın doğanın bir parçası oluşunu kabul eder ve sürdürülebilirliği destekler. Bu anlamda ekolojik sosyal hizmet kapitalist sistem ve tüketim kültürünün eleştirilmesine ek olarak başlıca çevresel sorunlar olan küresel ısınma, iklim değişikliği, çevre kirliliği gibi konuları ele alırken yapısal eşitsizliklere dair analizleri de içermektedir (Närhi & Matthies, 2016; Boetto, 2017; Ranta-Tyrkkö & Närhi, 2021).

Sosyal hizmet ortaya çıktığı dönemlerde hizmet verdiği kesimlerin yakın çevreleri denebilecek ev ortamının ve sokak-mahallenin insan sağlığına dönük olarak hijyen şartlarının değerlendirilmesi gibi fiziksel çevrenin uygulamaya konu olduğu söylenebilir. İlerleyen dönemde medikal yaklaşımın meslek içinde ağırlığının artmasıyla fiziksel çevresinin bir faktör olarak değerlendirilmesi giderek azalmıştır. Ancak hem alan içinden gelen sorunlara daha bütüncül yaklaşılmasının gerekliliğine yönelik eleştirilerin hem de çevre sorunlarının artmasıyla sosyal çevre dışında insanın yaşam alanını oluşturan yapılı/inşa edilmiş veya doğal çevre yeniden sosyal hizmetin konusu olmaya başlamıştır. İlk aşamada çöp alanlarına yakınlık veya endüstriyel kirliliğe maruz kalma -çalışılan iş veya yaşanan mekânın bu alanlara yakın olması- gibi sebepler daha bölgesel risk oluşturmuştur. Ancak küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi küresel boyutta yaşanan sorunlar ve etkileri, bu konuların daha geniş ele alınmasını gerektirmiştir. Sosyal hizmet alanına yansıyan yönüyle bu durum, oluşan sorunları tedavi etmenin ötesine geçilmesi ve mevcut sosyal, ekonomik ve politik yapılara dair eleştirilerin alan içinde görülmesi sonucunu doğurmuştur. Bu şekilde sosyal hizmet literatüründe artık iklim göçlerinden ve iklim mültecilerinden, yoksulluğun bir türü olan yeşil yoksulluktan, afetler ve bu afetlerdeki insan etkisinden, alternatif temiz ekonomilerden bahsedilmeye başlanmıştır. Ayrıca doğaya ve hayvanlara karşı etik sorumluluk, çevresel sorunlardan sadece insanların değil hayvan popülasyonları ve bitki örtüsünün de etkilendiği, insan dışındaki bir unsurun -hayvan, doğa- uygulamaya eklenmesi -ekopsikoloji gibi- konuları da tartışmalara dahil edilmiştir (Zapf, 2010;

Coates & Gray, 2012; Besthorn, 2014; Doğan, 2015; Dominelli, 2018). Bu şekilde ESH literatürü değişen şartlara, ihtiyaçlara ve sorunlara göre gelişmekte ve ekolojiye dair içerik çeşitlenmektedir.

Araştırmanın Problemi

21. yüzyılda görünürlüğü ve sıklığı artan ekolojik bozulmalar hakkında sürdürülen tartışmalar birçok başlığı içerse de küresel ısınma, çevre kirliliği ve iklim değişikliği bu başlıkların en kapsamlı olanlarıdır. Bu üç ana konu hem insanlar arasında eşitsiz bir yük oluşturduğundan hem de mevcut eşitsizlikleri derinleştirdiğinden sosyal hizmet için ayrıca önemlidir (Dominelli, 2018). Bu konulardan küresel ısınmayla kuraklık, çölleşme ve yangınların sıklığı artmakta, insan, bitki ve hayvanların yaşam alanları değişmekte veya azalmakta, sonuç olarak bu duruma uyum sağlayamayan türlerin yok olmasına yol açmaktadır (Wallace-Wells, 2020). Meydana gelen iklim değişikliği tek seferlik yaşanan aşırı ısınma, aşırı hava olayları olmayıp tarım ve mevcut gıda düzenini çökertebilecek bir düzensizliğe sebep olduğundan (Patel & Moore, 2019) insan yaşamını olumsuz etkilemektedir. Çevre kirliliği ise doğrudan insan sağlığını -kirli havayla solunum sorunları, gürültüyle işitme ve psikolojik sorunlar- etkilediği gibi toprağın kirlenmesiyle tarıma ve temiz su kaynaklarına etki ederek insan yaşamı üzerinde etkili olmaktadır (Büyükgüngör, 2006).

Ekolojik bozulmaların ve sonuçlarının alenen yaşandığı bir dönem olarak 21. yy. bu konulara her bir disiplin ve mesleğin yönelmesini zorunlu kılmaktadır. Türkiye dışında sosyal hizmette ekolojiye dair teorik/kavramsal ve uygulamaya dönük geniş bir literatür bulunmaktadır (Ranta-Tyrkkö & Närhi, 2021). Ancak Türkiye’de ESH literatürünün yeterince geliştiğini söylemek zordur. Oysaki iklim değişikliği ve buna bağlı oluşabilecek krizlere karşı risk altındaki ülkeler kategorisinde (Davarcıoğlu, 2018) ve göçlerde geçiş alanı olan Türkiye’de ESH’nin daha iyi anlaşılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu gerekçeyle çalışma “Sosyal hizmet akademisyenlerine göre ekolojik sosyal hizmet nasıl mümkün olabilir?” sorusu üzerinde şekillenmiştir. Bu bağlamda cevaplarına ulaşılmak istenen diğer alt sorular şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Ekoloji odağında çevre-sosyal hizmet ilişkisi nasıldır?
2. Sosyal hizmette insan ve insan dışı unsurları içeren bir etik nasıl olabilir?
3. ESH uygulaması nasıl olabilir?
4. Uygulamaya giden yolda ESH eğitimi nasıl olabilir?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Nitel bir araştırma olan bu çalışmanın amacı, ekolojik sosyal hizmetin nasıl mümkün olabileceğinin bu alanda çalışan akademisyenlerin gözünden anlaşılmasıdır. Çalışmanın alt soruları kapsamında sosyal hizmet ve çevre ilişkisinin, sosyal hizmetteki mevcut etik anlayışın insan dışındaki unsurları da içermesinin ve sosyal hizmet eğitiminde ekolojiye, çevreye dair bir içeriği eklemenin yollarının nasıl olabileceğinin de ortaya konması amaçlanmıştır.

Bu çalışma sonucunda alanın teorisyenlerinden/akademisyenlerinden edinilecek bilgi ve çıkarımlar; ESH’nin eğitim, uygulama, teori ve etiğinin kısaca bütünsel olarak ESH’nin daha iyi anlaşılmasına

katkı sağlaması bakımından önemlidir. Uygulamalı disiplinlerden olan sosyal hizmette teorik alt yapı uygulamaya şekil vermekte, teori ve uygulama karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir. Bu anlamda bu çalışma, konuyu teorik olarak ele alsa da sağladığı bilgi temeliyle uygulamaya katkı sunma potansiyeline sahiptir.

YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi ve Deseni

Farklı araştırma soruları için farklı yöntemlere ihtiyaç vardır. Nitel araştırmalarda amaç anlamak olduğu için başlıca soru “nasıl” sorusudur (Punch, 2014). Bu çalışmanın ana sorusu “Sosyal hizmet akademisyenlerine göre ekolojik sosyal hizmet nasıl mümkün olabilir?” sorusu üzerinde şekillendiği için nitel yöntem tercih edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada ESH literatürüne bizzat katkı sunmuş sosyal hizmet akademisyenlerinin konuyla ilgili görüşleri nitel araştırma kapsamında incelenmiştir. Akademisyenlerin seçilme nedeni, yeni bir alan olan ESH için teori, uygulama ve eğitim boyutlarının her birinde rol almaları, deneyim ve birikim sahibi olmalarıdır.

Araştırmanın Katılımcıları

Nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı örnekleme, araştırma konusuyla ilgili geniş ve derin bilgiye sahip olduğu düşünülen (Tekindal & Uğuz Arsu, 2020) kişilerle derinlemesine çalışılmasını sağladığından olgu ve olayların anlaşılmasında yararlıdır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Amaçlı örnekleme oluşturulurken katılımcılar, çalışmanın amacını en iyi ortaya çıkarabilecek şekilde belirlenen ölçütleri karşılayan kişilerden seçilmektedir.

Bu çalışmadaki dahil edilme kriteri ise ESH üst başlığıyla ilgili, akademik uğraş içinde olmak ve bilimsel üretimde bulunmuş olmak şeklindedir. Katılımcıların akademisyenlerden seçilmesi ESH literatürünün ESH’yi teori, kavram, uygulama, etik ve eğitim yönüyle ele almasından ve bütün bu konuların ve boyutların kesişiminde akademisyenlerin yer almasından kaynaklanmaktadır. Katılımcılar ESH literatür taramasıyla belirlenmiştir. Yedisi kadın, sekizi erkek olmak üzere toplam 15 katılımcıdan oluşan çalışma grubunda 2 profesör doktor, 5 doktor öğretim üyesi, 1 doktor, 3 öğretim görevlisi, 4 araştırma görevlisi yer almaktadır.

Veri Toplama Tekniği ve Süreci

Nitel araştırmalarda öznelerin bakış açılarını ortaya koymak amaçlandığından görüşme tekniği tercih edilmektedir (Kuş, 2012). Bu araştırmada da görüşmeler gerçekleştirilmiş, görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, literatür ve çalışmanın amacı doğrultusunda hazırlanmıştır, demografik sorulara ek olarak 10 sorudan oluşmaktadır. Sorular ön çalışma için katılımcı listesindeki akademisyenlere gönderilmiş ve iki katılımcıdan alınan geri bildirimler doğrultusunda sorulara son şekli verilerek etik onay alınmıştır. Yalova Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu’ndan alınan 29.06.2022 tarihli ve 2022/90 protokol numaralı etik onayla çalışmanın saha araştırmasına geçilmiştir. Belirlenen akademisyenlere mail yoluyla araştırmayı öz

ve net biçimde anlatan bir açıklama, onam formu ve araştırmaya katılım daveti gönderilmiştir. Görüşmeler 10.08.2022'de başlamış, 24.11.2022'de sonlandırılmıştır.

Toplam 15 katılımcıyla çevrimiçi görüşme yapılmış ve görüşmeler kaydedilmiştir. Görüşmelere başlarken kayıt alınmadan önce kaydın başlatılacağı ve görüşme esnasında kaydın yapılmasına dair sözlü onaylarının alınacağı bilgisi verilmiştir. Kayıtlarla birlikte görüşmelerin daha sonra eksiksiz olarak yazıya geçirilebilmesi adına görüşmenin kayıt altına alınması konusunda katılımcıların sözlü onayları alınmıştır. Tanışma, çalışmayla ilgili sözlü bilgilendirme aşamasında yazılı not tutulmuş, yazılı not alma süreleri hariç ses/görüntü kaydı yapılan görüşmeler ortalama 42 dakika sürmüştür. Görüşmelerin kayıt altına alınan bölümlerinde önemli bulunanların sonradan gözden kaçmaması adına görüşme esnasında ayrıca not alınmıştır.

Veriler tekrar etmeye başladığıdaysa görüşmeler sonlandırılmıştır. Verilerin tekrar etmeye başlaması, veri doygunluğunun göstergesidir ve araştırmacının saha aşamasında artık yeni bir bakış açısı ve bilgi edinemediğini, edinilen bilgilerin birbirini tekrarlamaya başladığını ifade etmektedir (Baltacı, 2018).

Verilerin İşlenmesi ve Analizi

Görüşmeler gerçekleştirilirken kayıt yapılmasına rağmen önemli görülen noktalar o esnada ayrıca not alınarak analize dair ilk tasarımlar oluşturulmaya başlanmıştır. Yapılan görüşmelerin kayıtları öncelikle tekrar dinlenmiş, gözden kaçabilecek yerler ve hususlar için ayrıca notlar alınmıştır. Görüşmeler yazıya aktarıldıktan sonra metinler tekrar okunmuştur. Bu tekrar okuma sırasında anlatılar gözden geçirilerek temize çekilmiş yer, zaman, kurum, kuruluş isimleri kişisel verilerin korunması amacıyla gizlenmiştir, katılımcılara K1, K2...K15 şeklinde kod adı verilmiştir.

Verilerin analizi tematik analiz ile yapılmıştır. Tematik analizde amaç katılımcı ifadelerini özetlemekten ziyade temalar aracılığıyla ele alınan konuyla ilgili söylenenleri yorumlamak ve anlamlandırmaktır. Bu analizin, veriyi tanıma, ilk kodları oluşturma, temaları arama ve gözden geçirme, temaları isimlendirme gibi aşamaları bulunmaktadır (Çarıkçı, Meral, Berkil, Çalışır, Önala, & Arslan, 2024).

Bu doğrultuda araştırma kapsamında verilerin tematik analize uygun olarak ele alınabilmesi için ilk aşamada, görüşme metinleri nitel analizde kullanılan MAXQDA programına yüklenmiştir. Söz konusu program verileri görselleştirmeyi sağlayarak kodların oluşturulması ve temalaştırılmasında kolaylık sağlamıştır. Başlangıçta belirlenen kodlar daha sonra veriler incelendikçe ortak temalar ve kategoriler altında birleştirilebilmiştir.

Özetle araştırmacı analiz sürecinde öncelikle yazılı doküman hâline getirdiği görüşme metinlerini ortak noktaları bulacak duruma gelene kadar defalarca okumuştur. Gereken yerlerde görüşme kayıtlarına tekrar dönüp bakmıştır. Bu süreçte kodlar değişmiş, ekleme ve eksiltmelerle kodlar güncellenmiştir. Son aşamada birbiriyle ilgili kodlar birleştirilmiş ve alt tema ile temalara ulaşılmıştır.

Analizin son aşamasında tema, alt tema ve kodlar araştırmacının yorumlarıyla birlikte düzenlenmiş ve bulgular başlığı altında sunulmuştur.

BULGULAR

Analiz sonucu çalışmanın amacı ve alt amaçlarına göre 8 tema belirlenmiştir. Literatür taraması sonucunda ESH literatürünün eğitim, etik, uygulama ve teorik tartışmalar doğrultusunda şekillendiği görülmüştür. Bu sebeple çalışmada ekolojik sosyal hizmetin nasıl mümkün olabileceği bu yönleri ile değerlendirilmiş, sorular bu yönde hazırlanmıştır.

Söz konusu temalar ve açıklamaları aşağıda yer almaktadır:

Sosyal hizmette çevrenin yeri (Sosyal hizmette fiziksel çevre/doğa ve unsurlarının nasıl yer aldığı ve alabileceği)

ESH eğitimi (Sosyal hizmet eğitiminde ekolojiye dair konuların, derslerin nasıl yer alabileceği ve uygulama yolları)

ESH etiği (Sosyal hizmet etiğinin ekolojik bir sosyal hizmet teorisi ve uygulaması için daha kuşatıcı olması)

ESH'ye dair rol ve görevler (Ekolojik uygulamalarda sosyal hizmet uygulayıcılarının yapabileceği ve üstlenebileceği rol ve görevler)

ESH'nin disiplinlerarasılığı (ESH uygulamasının ve teorisinin disiplinlerarası iş birliğini gerektirmesi)

ESH uygulaması (Sosyal hizmet uygulamasının ekolojinin tüm unsurlarını içermesi)

Ekoloji odaklı ortak uygulama ve projeler (Sosyal hizmetin ekolojik uygulamalarda birlikte çalışabileceği sektörler)

Çalışma alanı olarak ESH (Bireysel ve profesyonel kimliğin birleşmesi)'dir.

Sosyal Hizmette Çevrenin Yerine Dair Görüşler

ESH literatürü temelde sosyal hizmetin çevreyle kurduğu ilişki, sosyal hizmette çevreden ne anlaşıldığı, teori ve uygulamaya nasıl dahil olabileceği üzerine sürdürülen tartışmalara dayandığından görüşmelerde ele alınan konulardan biri sosyal hizmette çevrenin yeri olmuştur.

Bu bağlamda genel olarak sosyal hizmet ve çevre arasında kurulan ilişkinin sorunlar bağlamında şekillendiği katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu durumda ortaya çıkan çevresel, ekolojik sorunlar; genel olarak insanı, özelde ise sosyal hizmet alanına giren grupları etkilemesiyle belirlenen bir çevre/ekoloji ve sosyal hizmet ilişkisi ortaya çıkmaktadır.

Tablo 1. Sosyal hizmette çevrenin yeri tema, alt tema, kod ve katılımcılar

TEMA	ALT TEMA	KOD	KATILIMCI
Sosyal hizmette çevrenin yeri	Sorunlarla şekillenen bir yapı	Çevre doğrudan ele alınmıyor	K3, K12,
		Ekolojik sorunların görünür olmasıyla	K3, K15
	Sosyal çevrenin ötesine geçmek	K1,K2,K5,K6,K7,K10, K11,K13,K14, K15	
	SH çevre ilişkisi için gerekçeler	Var olan ve oluşacak müracaatçı/danışan/ dezavantajlı gruplar	K4,K5,K6,K9,K13,K15
	Sosyal ve çevresel adalet ilişkisi	K4,K5,K9,K10,K13	

Sosyal hizmetin fiziksel çevreyle olan ilişkisini sorunlar üzerinden yapılandırması katılımcılar tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Fiziki çevreyi çok esas konu olarak almasa da ekolojik sistem kuramına dahil olması, sosyal hizmetin ekolojiyle kurduğu aslında bir bağ var... Ama ihtiyaç temelli daha çok bir Amerikanvari bilginin üretildiği bir sosyal hizmetten bahsediyoruz. Dolayısıyla fiziki çevreyle ilgili konular dar kapsamlı ele alınmış. Büyük bir afet vb. olduğunda... Kurduğu ilişki ekolojik mevzu yine insan üzerinden tanımlanmış bir ilişki.” (K3)

“Aslında sosyal hizmetin doğuşuna baktığınızda fiziksel çevre vurgusu hep vardı ama yani bunun zaman içerisinde geri planda kaldığını, ekolojik sorunlarla birlikte de yeniden tartışılıyor olduğunu görüyoruz.” (K15)

Sosyal hizmetle fiziksel çevre arasında bir bağ olduğunu ifade eden katılımcılarsa sosyal hizmetin çevre konularına dahil olabilmemesinin yollarına dair gerekçeler sunmuşlardır. Buna göre örneğin sosyal çevrenin ötesine geçilmesi konusundaki ifade şu şekildedir:

“Dolayısıyla ESH deyince ekolojik bakış açısı deyince hep insan davranışı, sosyal çevre... Hayır, ESH bunun daha üstünde olan bir şey, diğer canlıları da içine alan bir şey. Hayvanı, bitkiyi de içine alan bir şey, gezegeni içine alan bir şey.” (K7)

Katılımcılar sosyal hizmetin çevre veya ekoloji konularına yer vermesini var olan müracaatçı kitlesiyle ilişkisi bağlamında değerlendirmişlerdir.

“... Klasik bir cümle var ya sosyal hizmetin dezavantajlı gruplarla ilgilendiğini söylüyoruz. Aslında ekoloji de burada biraz devreye giriyor. Herhangi bir ekolojik yıkım meydana geldiğinde ya da çevresel bir bozulma olduğu zaman yine etkilenen kısım dezavantajlı. Evet, herkes bir ölçüde etkileniyor ama bizim o asıl ilgili olduğumuz, özel gereksinimi olan gruplar daha fazla etkileniyor. Bu yüzden aslında onu çok ayrı tutamıyoruz.” (K13)

“Bugün yaşadığım benim çevresel krizlerin nedenleri ve sonuçları doğrudan benim müracaatçım ile ilgilidir...” (K9)

Sosyal adalet ilkesinin çevresel adaletle ilişkili olduğu, çevrenin yerini belirlemede bu ilişkinin esas gerekçelerden biri olduğu söylenmiştir. K9 da sosyal adaletsizlik olarak gördüğü konuların aslında çevre paradigması içinde baktığında büyük bir adaletsizlik olduğunu ifade etmiştir.

“Dolayısıyla sosyal hizmetin o özgürleştirici, bağımsızlaştırıcı şeyi ekolojik, çevresel adaletten geçiyor. Yani bugün eğer insanlar -dünyayı kastediyorum-... insanlar karınlarını doyuramadıkları için göç ediyorlarsa ya da buldukları çevrede şey bozulduysa, işte su, toprak kuruduysa ve bu yüzden aç kalmamak için göç ediyorlarsa bu çok ciddi bir sorun. Bu çok ciddi bir sosyal adaletsizlik... Ama şimdi çevresel adalet ve ekolojik perspektiften baktığımda ne kadar büyük bir adaletsizlik olduğunu düşünüyorum.” (K9)

ESH Eğitime Dair Görüşler

ESH literatüründe eğitim; sosyal hizmette ekoloji lehine epistemolojik, metodolojik ve ontolojik dönüşümü sağlamada bir yol, her bir unsurun birleştiği yer (Boetto, 2017) ve ekolojik konulara geçiş alanı (Jones, 2010) olarak görülmekte, eğitime ekolojik konuları eklemenin, müfredatı bu yönde geliştirmenin yolları tartışılmaktadır. Bu tema altında katılımcıların, sosyal hizmet eğitiminde ekolojik konuların nasıl yer alabileceği, derslerde ekolojik bir içeriğin nasıl olabileceğine dair görüşleri yer almaktadır. Bu başlıktaki bir dersi alan katılımcılara göre ESH'ye dair bir dersin ekolojiye dair ilgi, çalışma alanı, akademik üretim açısından olumlu etkisinin olduğu da ifade edilmiştir.

Tablo 2. ESH eğitimi tema, alt tema, kod ve katılımcılar

TEMA	ALT TEMA	KOD	KATILIMCI
EĞİTİM	Ders olarak verilmeli	Seçmeli veya zorunlu	K1,K2,K4,K6,K10,K13
		Lisans veya farklı kademelerde	K1,K2,K4,K5,K6,
	Ders ve içerik standartlaşmalı	Dil birliği sağlanabilir	K13
		Ortak kararlar belirlenebilir	K4,K13
	Engeller	Yetişmiş hoca eksikliği	K3,K7
		Alanda farkındalık ihtiyacı	K5,K7,K9,K12
	Teorik ders	Ayrı bir ders olarak	K1,K3,K6,K7,K9,K10,K11
		Diğer ders içeriklerine yedirilmeli	K4,K8,K9,K10,K11,K12, K15

Tablo 2. ESH eğitimi tema, alt tema, kod ve katılımcılar (Devamı)

TEMA	ALT TEMA	KOD	KATILIMCI
EĞİTİM	Uygulamalı Ders	Hoca rol model olmalı	K3,K9
		Yaşantısal öğrenme	K2,K9

ESH'nin gelişmesini sağlayacak bir ders ve içerik konusunda görüş birliği olduğu görülmektedir. Örneğin K4 literatüre gönderme yaparak konunun güncel olarak tartışıldığını söylemiştir.

“Yani dünya da bunu zaten tartışıyor. Eğitimde, sosyal hizmet eğitiminde yeşil sosyal hizmeti nasıl yerleştiririz diye dünya da tartışıyor... Bu toparlamak gerekirse seçmeli ders olabilir, bir zorunlu ders olabilir yahut kuram dersinin içerisinde bir başlık olarak ele alınabilir diye düşünüyorum.” (K4)

Ayrıca bu eğitimin her düzeyde verilebileceği, ne kadar erken olursa o kadar iyi olacağı da vurgulanmıştır.

“ESH dersi, doktora dersiyle tanışık oldum ama ben lisansta bunla tanışmak isterdim ve seçmeli olmasını da istemezdim... lisans düzeyinden başlamalı, zorunlu ders olarak başlamalı, yüksek lisans ve doktora dersleri de bunlara eklenmeli ve aynı zamanda bunların sadece teori düzeyinde değil uygulama düzeyinde olması gerektiğini düşünüyorum.” (K1)

“Yüksek lisans düzeyinde ve doktora düzeyinde de daha çok genelci bilgiler vermekten öte, bu konuda akademik çalışma yapmak isteyen sizleri, bizleri geliştirici ve destekleyici dersler olmalı.” (K5)

Teorik dersler dışında uygulamalı derslerin olması gerektiği, buna dersi veren hocaların rol model olmasının da dahil olduğu ifade edilmiştir.

“İnsan hakları dersi koymayla sosyal hizmet insan hakları programı olmuyor. İnsan haklarını sosyal hizmet programının bir parçası haline getirmek gerekiyor. Aynı hikâye ekoloji için de var. Hoca ne kadar ekolojist. Dönüştürmeye, tüketmemeye yönelik nasıl bir tutumu var. Bunlar olmadan ekolojik olmaz.” (K3)

Ekolojiye dair derslerin sosyal hizmet eğitiminde yer almasının bu konuya ilgi duyan veya çalışma alanı olarak bu konuyu seçen hocaların kişisel tercihleriyle sınırlı olmaması gerektiği katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

“Birçok üniversitede hoca arkadaşlarımız ya da büyüklerimiz seçmeli ders havuzlarına yeşil sosyal hizmet dersleri koyuyorlar, koydular... Ama bunlar tamamen hocaların kişisel ilgileriyle. Bu kişisel ilgi olmaktan çıkartıp Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği ya da

Sosyal Hizmet Okulları Derneği üzerinden yayınlanacak politikalarla, çalıştaylarla oluşturulacak bir içerik üzerinden belki basma kalıp değil ama ayakları yere basan bir ders içeriği, bir müfredat oluşturma, çevre konusunu bir ders olarak koyulması uygun olabilir.” (K4)

Sosyal hizmet eğitiminde ekolojiyle ilgili bir ders veya içeriğin neden yeterince yer almadığına dair katılımcı ifadelerine bakıldığında temel iki sebebin etkili olduğu görülmektedir. Buna göre alanda konuyla ilgili yetişmiş hoca eksikliği ve sosyal hizmet alanının bütününde konuya dair farkındalığın olmadığı, böyle bir farkındalığa ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

“Dersi ben koydum ama hoca eksikliğinden dolayı açamadık. Çok dersimiz var. Akademide aslında... jenerik şeyler var... Biraz hani bunu dert edinmek gerekiyor. Dert edinen insan sayısının artması gerekiyor.” (K3)

“Az önce de dediğim gibi akademik camia bu konuya yeterli ilgiyi göstermediği için bu alanda yetişmiş hoca sayısı az. Bu noktada işte yeni yeni farkındalıklar oluşuyor.” (K7)

ESH Etiğine Dair Görüşler

ESH'nin bütüncül ele alınabilmesi teori ve uygulama boyutu dışında etik boyutu değerlendirmeyi gerektirdiğinden bu çalışma kapsamında da katılımcıların ekolojik anlamda daha kuşatıcı bir etiğin nasıl olabileceğine dair görüşleri etik temasını oluşturmuştur.

Tablo 3. ESH etiği tema, alt tema, kod ve katılımcılar

TEMA	ALT TEMA	KOD	KATILIMCI
ETİK	İkilemler/paradoksları aşma	Optimum fayda ile çözülebilir	K4
		Aşmak zor	K11
	Diğer hakları/diğerlerinin haklarını/önemini tanıma	İnsan yaşamı diğerlerine bağlı	K7,K9,K13,K14
		Diğerlerinin yaşam hakkı	K3,K6,K9,K13,K14
	Bir engel olarak sosyal hizmetin insan merkezliliği/üstünlüğü	Çevre ile kurulan ilişki insan merkezli	K1,K3,K7
	Ekolojik adalet bağlantısı/vurgusu	Sosyal adaletin ötesinde	K6,K9, K15
Değer temeli gereği		K10	

Ekolojik anlamda kuşatıcı bir etiğin sosyal hizmet için bir paradoks olduğunu belirten K4 ve K11, konuyu iki farklı açıdan değerlendirmişlerdir. K4 mevcut ikilemlerin optimum fayda anlayışıyla çözülebileceğini belirtirken K11, mevcut durumda istenen etiğin zor olduğunu söylemiştir.

“Bu ikilemler içerisinde insan ve çevre için optimum faydayı sağlayacak karar verme süreçlerini geliştirdiğimizde etik olarak aslında hem insanı hem çevreyi kapsayan bir

bakış açısı da geliştirebiliriz. Burada tabii sadece işte çevreyi koruyalım mı, sadece insanı koruyalım mı, ikisini aynı anda nasıl koruyabiliriz? İkisini aynı anda nasıl koruyabiliriz...” (K4)

“Bunların arasında dengenin kurulması etik açıdan hangisinin lehine karar alınacağı, sosyal hizmetin hangisinin lehine faaliyette bulunacağıının kararlaştırılması bence biraz zor. O yüzden bu kapsayıcılık, uzun çabalar sonucunda oluşabilir. Şu an için altyapı yeterli değil diyebilirim.” (K11)

Katılımcılara göre ESH'nin gerektirdiği etik, insan dışı unsurları da içermekten, onların haklarını, önemlerini tanımaktan sadece insan hakkı ve insanın iyilik hâlini önemsemekten geçmektedir. Bu tür bir etikle ancak insan dışı unsurların iyilik hâli uygulamaya eklenebilir.

“Yani ben değil biz. Hani sadece insan değil, diğer canlılar da işte bu bir akarsu, doğa, bitkiler, işte nesli tükenen hayvanlar ya da canlı olarak bir ekolojik dengeyi sürdüren yapının içindeki tüm canlılar.” (K6)

Konuyu değer temelinde ele alan K10, ekolojideki canlı cansız varlıkların etkileşiminin ve bütüncül ilişkinin ekolojik adaleti gerektirdiğini belirtmiştir.

“Burada sosyal hizmetin biraz değer temeline bakmak gerekiyor sanırım. Burada bir değişikliğe ihtiyacımız var... Buna artık bütün canlı cansız etkileşime, bu bütüncül ilişkiyi dikkate aldığımızda ekolojik adalet ve çevresel adalet konularının da sosyal hizmete dahil olması gerekiyor.” (K10)

Etik açılım önündeki en büyük engelin sosyal hizmetin insan merkezli yapısı olduğu, bunu aşmada insan dışı unsurları içeren ekolojik adalet anlayışına, diğer canlıların da yaşama hakkını tanımaya ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir.

“Etikte neler değişti? Sosyal hizmet değerleri bununla uyumlu, uyumsuz değil. Fakat daha kapsayıcı olabilmesi için özellikle insan dışındaki diğer canlıların da yaşamaya hakkı vee... bu dünyanın sadece bizim olmadığı onlarsız yaşayamayacağımızı kavrayabilecek bir anlayışa ihtiyacımız var.” (K9)

“Ekolojik adalet bizim için önemli bir konu, sosyal adalet evet bu anlamda tanımladığımız etik içerisinde yer bulabilmiş çok kıymetli bir kavram ama bizim için yeterli değil. Bunu ekolojik adalet olarak genişletmeye ihtiyacımız var. Yani ekolojik adaleti de sosyal adalet gibi sıklıkla vurgulamaya, bunu mesleğin bir bakış açısı olarak benimsemeye ihtiyacımız var.” (K15)

ESH'ye Dair Rol ve Görevler

Katılımcıların ESH teori ve uygulama boyutlarıyla gerçekleştirilirken sosyal hizmet uzmanlarının üstleneceği rol ve görevlerin neler olabileceğine dair ifadeleriyle oluşan rol/görevler temasında iki alt tema oluşmuştur. Bunlardan “nitelik” alt teması söz konusu rol ve görevlerin içeriğini, nasıl olduğunu

ortaya koyarken “öne çıkan roller/görevler” ise çoklukla ve sıklıkla vurgulanan rolleri göstermektedir. Bu rol ve görevlerden birbirine yakın olanlar aynı kodla verilmiştir.

Tablo 4. ESH’ye dair rol ve görevler tema, alt tema, kod ve katılımcılar

TEMA	ALT TEMA	KOD	KATILIMCI
ROL VE GÖREVLER	Nitelik açısından roller ve görevler	Bağlamı dönüşmüş/genişlemiş rol/görevler	K1,K2,K13
		Makro ve/veya toplum odaklı görevler	K2,K9,K10,K11,K15
	İşlevsel yönden roller/görevler	Savunuculuk/aktivistlik ve politik süreçlere katılım/etkileme	K4,K5,K6,K8,K10, K12,K13,K15
		Danışmanlık/arabuluculuk	K5,K7,K13
		Eğitimci rolü/farkındalık-bilinç kazandırma	K5,K6,K8,K12,K14
		Araştırmacı/bilgi-kanıt oluşturma	K5,K15

Katılımcılar ESH uygulamasında roller ve görevler bağlamında nitelik açısından makro rolleri/görevleri, yeni roller eklemek yerine mevcut rollerin içeriğinin ekoloji odağında dönüşmesi veya genişlemesi gerektiğini vurgulamışlar, yeni tanımlamalar yapmaktansa var olanları ekolojik bağlamda değerlendirmişlerdir.

“Hak savunuculuğu, sonra öğretici, eğitici... köprü kurma işlevi, ondan sonra bağlantı kurucu. Çok fazla görev... Bu görevler boş görevler değil, sadece bizim dönüştürmemiz çevresel ekolojik adaleti bunlara eklememiz gerektiğini düşünüyorum. Yani hak savunuculuğu derken sadece insanları dezavantajlı grupların değil tüm canlıların haklarını savunduğumuz bir düzlem... Çok ufak düzlemlerde yapılabilecek değişikliklerle bence bu rol ve görevleri genişletilebilir... O rol ve görevlerin yenisini eklemenize gerek yok. Yani o rol ve görevleri genişletirsek etkili olabileceğimizi düşünüyorum.” (K1)

“Sosyal hizmet açısından şöyle bireysel düzeyde farkındalık ama sosyal hizmetin biraz daha savunuculuk, makro rolleri, önem kazanıyor diye düşünüyorum.” (K10)

“Sosyal hizmetteki tüm o rol ve sorumluluklar, işlevler neyse bunların hepsi tabii ki ESH boyutunda da kullanılabilir. Sadece burada belirli roller daha çok ön plana çıkacakmış gibi geliyor.” (K13)

Bahsi geçen roller içinde savunuculuk aktivistlikle birlikte, araştırmacı rolü bilgi ve kanıt oluşturmaya birlikte ifade edilmiştir.

“Aslında sosyal hizmet uzmanlarının o biraz daha sivil toplum boyutunda aktivistliği ve savunuculuğu çok önemli.” (K6)

“Ekolojik bozulmalara, iklim değişikliğine ya da yerinden iklimden dolayı göç eden kişilerin yaşadığı sorunların farkına varılması ya da onların problemlerinin çözülmesi için bilimsel çalışmalar, bilimsel yenilikler ortaya koymalı.” (K5)

ESH uygulaması farklı sektörleri içerebileceğinden bunlar arasında arabulucu rolü ve yeni oluşan dezavantajlıların durumlarının belirlenmesi için danışmanlık rolü öne çıkmaktadır.

“Danışman rolü yine sosyal hizmet uzmanları toplulukların refahı için ya da dediğim gibi yerinden edilen göç eden çevresel bozulmalara maruz kalan sosyoekonomik açıdan dezavantajlı grupların adına organizasyonlarla, sivil toplum organizasyonları, iş birliği yapması, müzakere yürütmesi olabilir danışman rolüyle...” (K5)

“Sosyal hizmet işte farklılıklara saygı odağında her canlının yaşam hakkına saygı odağında. Bütün canlıların yaşam hakkını onlara teslim etmede aracı, arabulucu, kaynak buluşturucusu, bir mentor olarak görev alacak...” (K7)

ESH'nin Disiplinlerarası Olmasına Dair Görüşler

Katılımcıların ifadelerinde ekolojiye dair bilgi, uygulama ve iş birliğinin disiplinlerarası olduğuna dair anlatılar bulunduğundan bu tema altında disiplinlerarası bilgi, disiplinlerarası uygulama ve disiplinlerarasılıkta sosyal hizmetin yerine dair görüşler alt temalar şeklinde ele alınmıştır.

Tablo 5. Disiplinlerarasılık tema, alt tema, kod ve katılımcılar

TEMA	ALT TEMA	KOD	KATILIMCI
DİSİPLİNERARASILIK	Disiplinlerarası bilgi	Bilgi temeli güçlenir	K1,K6,,K13
		Ekoloji konusu gereği	K/,K14
	Disiplinlerarası uygulama	Diğer mesleklerle çalışma gereği	K4,K6
		Farklı disiplinlerin katkısı şart	K3,K10
		Bütüncül bakış sunar	K1,K9,K15
	Disiplinlerarasılıkta sosyal hizmetin yeri	Dezavantajlılara dair bilgi, farkındalık	K2,K4,K8,K10

Katılımcı ifadelerinde ESH uygulanmasının ve sosyal hizmetin ekolojiye dair birtakım konularda yer almasının bu bağlamda disiplinlerarası bir bilgi ve uygulama ihtiyacı doğurduğuna dair ifadeler öne çıkmaktadır.

“Özellikle Türkiye bazında ki burada sadece sosyal hizmet akademisini değil, ziraat mühendisleri, kimya mühendisleridir ya da bu alanda çalışan başka mühendisliklerin multidisipliner de çalışması gerekiyor. Yani ben ESH uzmanı olarak oradaki havasını bilemem ziraat mühendisine ihtiyacımız var orada. O yüzden multidisipliner çalışmanın önemi burada ortaya çıkıyor.” (K1)

Ekolojiyle ilgili konular disiplinlerarası olduğu için bu alanda çalışan ve çalışacak ESH'nin de disiplinlerarası olması gerekmektedir.

“İnanç boyutu var, bu da çok önemli. Biyolojik boyutu var. O nedenle ekolojik konusu da disiplinlerarası, aslında disiplinler üstü bir konu.” (K7)

Bu tema altında işlenen bir konu da çevre konusunda diğer disiplin veya mesleklerle sürdürülen ortak çalışmalarda sosyal hizmetin nasıl yer alabileceği, neden yer alması gerektiğidir. K10'a göre çalışma yapılan bölgede sosyoekonomik durumun tespiti ve ihtiyaçların analizi yoluyla yer alabilir.

“Bu ekoloji, çevre konusunda çok farklı meslekler, disiplinler çalışıyor. Mimarlık, mühendislik, özellikle şehir planlamalarında hiç duymadım belki vardır ama sosyal hizmet uzmanlarının rol aldığını duymadım, görmedim, bir yerde okumadım Türkiye özelinde. Bu noktada daha disiplinlerarası bir çalışma gerekiyor diye düşünüyorum. Koruyucu önleyici önlem olarak o bölgenin analiz edilmesi sosyal hizmetin yapacağı şeyler değil. Ama oradaki halkla görüşme olsun, savunuculuk olsun, onların oradaki ekonomik sosyal durumlarının belirlenmesi, ihtiyaçların analiz edilmesinde mesela sosyal hizmet uzmanları görev alabilir diye düşünüyorum.” (K10)

Ana akım sosyal hizmetin bütünsel bakış açısının farklı sistemler arasında bağlantı kurma becerisi sağladığını söyleyen K9, bu özelliğinin ESH bağlamında da yerini özel kıldığını, disiplinlerarası çalışmalarda en büyük katkısının bu bakış açısı olduğunu söylemiştir.

“Sosyal hizmetin bütünsel bakış açısı ve çok boyutlu analiz yapabilme becerisi... Mikro, mezzo, makro ve bunun diğer sistemlerle bağlantısını kurabilme becerisi ve bilgisi bence onu diğer meslek gruplarından ayırıyor. Dolayısıyla bu yerinin de hani bu ayrım olduğunu, bu çok unique. Bunun benzersiz bir bakış açısı ve analiz becerisi olduğunu düşünüyorum.” (K9)

ESH Uygulamasına Dair Görüşler

ESH alanında sürdürülen tartışmalarda konunun teorik çerçevesi ve kavramsal yapısı belirlenmeye çalışılmaktayken ilgili tartışmalarla hem disiplin hem de meslek olması nedeniyle “Ekolojik konular uygulamaya nasıl eklenir, neler yapılabilir?” sorularına da cevap aranmaktadır.

Bu çalışmada, uygulamaya dair ifadeler aşağıda yer almaktadır.

Tablo 6. ESH uygulaması tema, alt tema, kod ve katılımcılar

TEMA	ALT TEMA	KOD	KATILIMCI
	Makro düzey bir uygulama ve yaklaşım	Makro kapsayıcı bir düzey	K2,K5,K7,K9,K11
		Ekoloji makro bir konu	K12, K13

UYGULAMA	Bilgi ve teori temeli güçlenmeli	Teorik temel için	K4,K5,K7
		Teori ve uygulama bağlantısı	K4,K7
	Uygulama politikadan bağımsız değil	Uygulama politikaya bağlı	K10
		Politika uygulamayı biçimlendirir	K12, K15
	Uygulama için sürdürülebilir/sistemik politik zemin	Yasal zemin	K4,K7,K11
		Ortak uygulamaların devamlılığı için	K7,K4
	Uygulamada engeller	İş yükü ve rollerin fazlalığı	K1,K4,K10
		Yetişmiş eleman ve farkındalık ihtiyacı	K7,K9,13

Ekoloji mikro ve mezzo düzeyi de içeren bir konu olduğu için uygulamanın makro düzey olması gerektiği ifade edilmiştir.

“Sosyal hizmet hep birey odaklı çalışmış ama çoğunlukla da mikro düzeyde çalıştı. Ama sosyal hizmetin mikro, mezzo ve makro düzeyleri de var... Ekoloji makro bir konu aslında. Aslında şöyle mikro, mezzo ve makro konuları tamamını içeren bir konu.” (K7)

Uygulamanın mikro ve mezzo düzeyler dışında özellikle makro düzeyde olması gerektiği, bu uygulama için bilgi ve teori temeli sağlamanın dışında yasal zemine ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.

“Biz mikro ve mezzo anlamda müracaatçıyla çevresel sorunları ve onların etkilerini çalışsak da aslında bence çok büyük birçoğu makro meselelerden geçiyor bu konunun.” (K12)

K11 özellikle savunuculuk gibi ESH uygulamasında üstlenilecek bir rolün gerçekleşmesi için söz konusu faaliyetin yasal zemine oturtulması gerektiğini belirtmiştir.

“En büyük eksiklik burada adaletin dağıtılmasıyla ilgili, ekoloji konusunda ekolojik kaygılarla ilgili yasal mevzuatın sınırlı olması ya da sosyal bilimler alanında sınırlı olduğunu söyleyebiliriz. Yani bir sosyal hizmet uzmanı bir aktivist rolüyle faaliyet yapabilirken... yaptığı hangi faaliyet hangi mevzuata dayanıyor diye düşündüğümüzde ekoloji açısından bunla ilgili benim aklıma bir yasa gelmiyor. Bu noktada da bir güçlendirme, yasal zemin oluşturma faaliyetleri ön plana çıkarılabilir.” (K11)

Katılımcı anlatılarında ESH uygulamasının gerçekleştirilmesinin önünde bazı engellerin olduğuna dair ifadeler yer almıştır. Uygulamanın önündeki engeller, iş yükünün fazlalığı ve alandaki farkındalık eksikliği olarak ifade edilmiştir.

“Ancak bizim en büyük eksikliklerimizden birisi mesleği ifa ederken karşılaştığımız iş yükü ve yoğunluğu içerisinde müracaatçılarımızın bu konudaki farkındalıklarını yükseltecek, motivasyonlarını yükseltecek zaten zaman bulamıyoruz.” (K4)

“ESH açısından da baktığımızda evet daha fazla birlikte çalışacağımız kurumlar var ama bu kurumlarla da işte o platformları bir araya getirebilmek için çok sık temas halinde olmak gerekiyor. Bir de bunun için tabii yetişmiş elemana ihtiyacımız var. Yani eleman sayımızda az. Hem akademik anlamda yani bu konuya özel ilgi açısından baktığımızda hem de kurumlardaki şeyleri, çalışanların...” (K7)

Ekoloji Odaklı Ortak Uygulama ve Projelere Dair Görüşler

Ekolojik konular farklı sektörlerin iş birliğini ve ortaklığını gerektirmektedir. Bu bağlamda ekoloji odağında gerçekleştirilebilecek ortak uygulama ve projelere dair görüşlerini ifade eden katılımcıların oluşturulan proje ve uygulamaların erişilebilir hedeflere sahip olması gerektiğine vurgu yaptıkları görülmüştür. Ayrıca ortak proje ve uygulamalardaki paydaş sektörler hakkındaki anlatıları bu başlık altında yer almaktadır.

Tablo 7. Ortak uygulama ve projeler tema, alt tema, kod ve katılımcılar

TEMA	ALT TEMA	KOD	KATILIMCI
ORTAK UYGULAMA/ PROJE	Sürdürülebilir çözümler	Her kesim için erişilebilir olmalı	K8,K9,K10
	Paydaşlar	Sivil toplum	K4,K6,K11,K13,K15
		Yerel yönetimler	K2,K4,K10
		Kamu	K1,K4,K9,K11,K13,K15

Ekolojik uygulamalar adına yapılacak projeleri nitelik ve kapsam bakımından değerlendiren ifadelerde ekolojik uygulama ve projelerin her kesimin erişebileceği ve yapılabilir, sürdürülebilir olması gerektiği ön plana çıkmıştır.

“Farkındalık eğitimleri yapılabilir. Mesela su harcamalarını azaltmak gibi ama bunları yaparken biraz hani gerçekçi de olmak gerektiğini düşünüyorum. Hem ekonomik durumlarını hem sosyal durumlarını da göz önünde bulundurarak bunlar dikkate alınabilir.” (K10)

“Dünyadaki hayatı iyileştirmek için oradaki teknolojinin, teknolojik yatırımlara harcadığı parayı niye buraya harcamıyor? Niye dünyayı iyileştirmeye, niye denizi temizlemeye harcanmıyor mesela? Niye deniz suyunu arıtmak ve temiz, içilebilir suya ulaşmak ve bunu herkes için ulaşılabilir kılmaya çalışmıyor? Kaynak aynı kaynak, maddi anlamda belki de daha ucuz.” (K9)

Birlikte çalışılacak sektörler bağlamındaysa sivil toplum, yerel yönetimler ve kamu paydaşlar olarak anlatılmıştır.

“Öncelikle gündeme taşınması gerekir bu konuların, mesleki gündeme hem ülke gündemine hem de ilgili kurumların gündemine taşınması gerekir. Burada aktivist,

mesleğin aktivist rolünün ön plana çıktığından bahsedebiliriz. Toplum örgütlenmesi, toplumdaki ilgili STK'ların bu konuda farkındalık çalışmalarının yürütülmesi konusu, örgütlenmesi konusu önemli olabilir.” (K11)

“Çünkü belediyeler o bölgedeki halkın hizmetlere erişimi noktasında onlar da önemli bir noktada, hizmet sunma konusunda o bölgenin özelliklerini bilmek, sorunlarını bilmek...” (K10)

Kamuda henüz uygulama için alanın sınırlı ama değişikliklerin bir fırsat olduğu ifade edilmiştir.

“Yakın zamanda bakanlığın adı değişti. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak güncellendi. Bu sosyal hizmetin elini güçlendirecek bir faaliyet çünkü devletin gündemine bizim ekolojik sorunlar bağlamında değerlendirdiğimiz iklim krizi girmiş oluyor. Projede de kamu kurumlarının desteği, yönlendirmesi, katkısı önemli... Kamunun hazır dönüşen ve değişen yapısının bir fırsat olarak değerlendirilmesi gerektiğini söyleyebilirim.” (K11)

Çalışma Alanı Olarak ESH

Kişisel inanç ve tutumların, mesleğe profesyonel yaklaşımı etkileyebildiği, kişisel ve profesyonel değerlerin birleşmesinin sosyal hizmet uygulamasını güçlendireceği bilgisinden (Boetto, 2017) yola çıkılarak katılımcılara “Ekolojik konulara ilginiz nasıl başladı, kişisel hikayenizle ESH ilişkisini nasıl ifade edersiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplarla sorulardan önceki sohbetler ve tanıtıcı konuşmalar bu temanın belirlenmesinde etkili olmuştur.

Tablo 8. Çalışma alanı olarak ESH tema, alt tema, kod ve katılımcılar

TEMA	ALT TEMA	KOD	KATILIMCI
Çalışma alanı olarak ESH	Kişisel ve profesyonel değerlerin/kimliğin birleşmesi	Doğayla temas	K1,K4,K5,K8,
		Farkındalık	K4,K8,K9,K10,K13,K15

K1, K4, K5 ve K8'in ESH alanına olan akademik ilgilerinde çocukluk döneminde doğayla yakın ilişkide olmalarının etkili olduğu görülmektedir.

“Aslında hepimiz bir çevrede büyüdük, mahallede büyüdük, kırdada. Yani gençliğimizde çocukluğumuza baktığımızda hep kırlarda geçti ya da kent içinde daha fazla doğal alanımız vardı, daha fazla yeşil alanımız vardı... Çoğunlukla buralarda vakit geçiriyorduk... Bunlar aslında bizde birtakım şeyler uyandırmış. Hem kişisel merakım hem de mesleki açıdan lisans düzeyinde bunları görmem ve dedim ki ben bu alanda çalışmalıyım, bana uygun dedim...” (K5)

K13 olumsuz fiziksel çevrenin etkisini kendi yaşamından bildiğini ve çocuklukta kurulan olumlu ilişki dışında olumsuz deneyimin de fiziksel çevrenin insan üzerindeki etkisini görmesini ve sonuç olarak yaşanan çevresel bozulmaların ve bu durumun alanla ilişki kurmasını sağladığını ifade etmiştir.

“Asıl ilgim doktora ekoloji ve sosyal hizmet diye bir dersimiz vardı, biraz o dersten sonra oluştu. Çünkü dersi aldıktan sonra aslında yaşamımda çocukluğumdan itibaren bir yeri olduğunu ekolojinin, ekoloji diyorum ama bu çevresel olarak da düşünebiliriz... Çocukluğumun geçtiği yer fiziksel anlamda çok iyi koşulları olan bir mahalle değildi, mesela bir ** depremi olmuştu... onun etkilerinin, ne kadar çocuk olsam da o deprem anını hatırlamıyorum... Yıkılan evler de vardı. Olumsuz koşullara sahip bir yerde, herhangi bir başka bir etken de olduğunda nasıl sonuçlanabileceğini çocukluktan itibaren deneyimledim... Biraz bu dersi almam, kendi geçmiş yaşantılarım da derken aslında bunun biraz bölüm açısından da ne kadar öneme sahip olduğunu aslında görme fırsatım oldu diyebilirim.” (K13)

Katılımcıların ifadelerinden ekolojiye dair farkındalıklarını, profesyonel hayatlarına farklı şekillerde eklediği ve fiziksel çevreyle ilgili duyarlı olmalarının ESH'ye yönelmelerinde etkili olduğu görülmektedir.

“...zaten verdiğim hemen hemen her derste, her dersin konteksinden çok kopmadan, yarım saat de olsa bu konulara, bu konudaki en azından farkındalığa vurgu yapmaya çalışıyorum öğrencilerime.” (K8)

“Aslında o anlamda kendimi ekolojik anlamda duyarlı bir insan olarak tanımlayabilirim. Bu çevrenin korunmasıyla ilgili konular benim için hep önemli olmuştu, yaşadığımız ekolojiye bağlı sorunların artışıyla birlikte de bunun aslında sosyal hizmet için de önemli bir konu haline geldiğini düşünmeye başladım. ESH'ye ilgim bu noktada başladı denilebilir.” (K15)

“Daha sakin bir yaşamım var... Hani yürüyüş yapmayı, spor yapmayı severim mesela biraz hani bunlarla da ilişkili olabilir bu konuyla ilgim.” (K10)

TARTIŞMA

Bu çalışma sosyal hizmet akademisyenlerinin ESH hakkındaki görüşlerini alarak ESH'nin nasıl mümkün olacağını eğitim, uygulama, etik, çevre-sosyal hizmet ilişkisi olmak üzere farklı yönleriyle ortaya çıkarmaktadır.

Sosyal hizmet ve fiziksel çevre ilişkisi bağlamında ESH literatürü, sosyal hizmette çevreden ne anlaşıldığı üzerine sürdürülen tartışmalara dayanmaktadır ve çevre kavramının daha kuşatıcı olarak dönüşmesi ilerleyen bir süreçte gerçekleşmiştir. Çevre paradigmasının ne olduğu ve sosyal hizmette çevreden ne anlaşıldığı; doğrudan teori ve pratiği, bunlara bağlı olarak rol ve görevleri de belirlediği için merkezî öneme sahiptir. Ayrıca ESH kökenini mesleğin ilk günlerine götüren görüşe göre o dönemki uygulamaların ana özelliklerinden biri, fiziksel çevre koşullarının iyileştirilmesidir (Närhi & Matthies, 2001). Araştırmaya göre fiziksel çevrenin sosyal hizmetin teori ve uygulamasına dahil olmasında, çevresel sorunların insanların ve toplumun iyilik hâline etki etmeye başlaması ve bu etkinin görünür olmasıyla ilgilidir. Literatüre göre de sosyal hizmetin çevreyi yeniden konu edinmesi,

çevresel tehlikelerin/sorunların insan hayatı üzerinde etkili olmasıyla gerçekleşmiştir (Gray & Coates, 2012). Çalışmada eğitime dair katılımcıların ifadeleri literatürle uyumlu olup eğitime çevresel, ekolojik konuların dahil edilmesi konusunda görüş birliği bulunmaktadır. Literatürde de ESH'yi oluşturmanın yollarından birinin ekolojiye dair konuların eklenmesi olduğu görülmektedir (Miller & Hayward, 2014).

ESH'nin oluşması, uygulanması; sosyal hizmetin etik bağlamında da ekolojik yönde dönüşmesiyle mümkündür (Boetto, 2017). Ayrıca etik kapsamında sosyal hizmetin insan merkezliliği, etik kodlarının buna göre şekillendiği, insanın iyilik halinin ötesine geçilemediği (Miller ve diğerleri, 2012) eleştirileri bulunmaktadır. Bu çalışmada da sosyal hizmetin mevcut etik anlayışının değişmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Çalışmada ekolojiye dair konuların birçok disiplini içerdiği belirtilmiştir. Bu anlamda disiplinlerarası bilgidir bahsederken sosyal hizmetin disiplinlerarası bilgi temelinin zaten mevcut olduğu ancak ağırlıklı olarak sosyal bilimler alanında kalan bu ilginin ekolojiye dair örneğin çevre bilimleri alanına girebilecek bilimlerden faydalanılabileceğini belirtilmişlerdir. Disiplinlerarası uygulamada vurgulanan ESH bağlamında farklı meslek gruplarıyla birlikte çalışılmasının gerektiğidir. Literatürde de multidisipliner ekiplerle çalışmak -başka meslekler, aktivistler-, disiplinlerarası yaklaşım ve iş birliği, kapsamlı konuları anlamada ve çözüme ihtiyaç duyulan bilgi ve beceriyi sağladığından teşvik edilmektedir (Ramsay & Boddy, 2017). Katılımcılar literatürle paralel olarak ESH eğitiminde, uygulama ve projelerde farklı disiplinlerin bilgi ve uygulama becerilerine açık olmayı ifade etmişlerdir. Literatürde ekolojik konuların genişliği, farklı alanları içeren sorunların varlığı ve bu sorunlara/konulara gereken etkinlikte cevap/çözüm üretmenin gerekliliği gibi sebeplerden disiplinlerarasılığın, ekolojiye dair bilgi temelinin genişliği ve diğer mesleklerle çalışmanın altı çizilmektedir (Coates & Gray, 2012).

Ekolojik konular çok geniş ve çok yönlü olduğu için birçok meslek, disiplin ve sektörü içerdiğinden uygulamanın gerçekleştirilmesinde ortak çalışılabilecek paydaşlarla ilgili olarak kamu, sivil toplum ve yerel yönetimlerin ayırt edici tarafları bulunmuştur. Yerel yönetimler kamu kapsamında yer almalarına rağmen yerinde(n) yönetim ve müdahale alanına yakınlık gibi özellikleriyle ayrıca vurgulandığı için bu paydaşlar içinde kamudan ayrı ele alınmıştır. Bu bağlamda yerel yönetimler; buldukları bölgenin sorunlarını, ihtiyaçlarını bilme ve tespit etme noktasında avantajlı, ayrıca çevreyle ilgili yetkilendirilmiş olmalarından dolayı bölgesel, yerel proje ve uygulamalar için uygun paydaş sektör olarak ifade edilmiştir. Sivil toplumun ESH'nin gerektirdiği savunuculuk, politik aktivistlik ve farkındalık oluşturmak için elverişli olduğu anlaşılmıştır. STK'larda özellikle çevre odaklı STK'larda sosyal hizmet uzmanlarının bulunması (Alston, 2015) iklim değişikliğinin sosyal etkilerini ve sosyal adalet yönünü gösterme açısından önemlidir. İklim değişikliğinin ortaya çıkardığı sorunların artması ve çeşitlenmesi, sosyal hizmetin bu konuya ilgisini arttırmakta, geleceğin uygulayıcıları olan sosyal hizmet öğrencilerinin iklim değişikliğine dair farkındalıklarını ortaya koyan çalışmalar artmakta ve literatüre katkı sunulmaktadır (Doğan & Buz, 2023; Ceylan, Sevgili & Aslan, 2024).

ESH uygulamasına dair katılımcıların ifadelerinde uygulama örneklerinden ziyade uygulamanın nitelikleri, önündeki engeller ve uygulama için nelerin gerekli olduğu konuları ağırlık kazanmıştır. Uygulama örneklerinin henüz açık bir şekilde verilemiyor olması literatürde belirtildiği gibi ESH'nin uygulamadaki karşılığının tam oturmamış ve tarihsel olarak da literatürde teorik ve kavramsal konuların daha önce tartışılmaya başlamış olmasıyla ilgilidir. ESH literatürü kademeli bir şekilde oluşmuş (Besthorn, 2014), kavramsal ve teorik konularla başlamış ve uygulamaya dair örnekler ve tartışmalar literatürde görece daha geç yer bulmuştur (Ranta-Tyrkkö & Närhi, 2021). Uygulamayla bağlantılı olarak rol ve görevler bağlamında katılımcılar çoklukla makro görevlere, rollerden ise savunuculuk, aktivistlik, danışman, arabulucu ve eğitimci rolleri vurgulanmıştır. Bu durum; literatürdeki sosyal hizmetin çevre konularına, fiziksel çevreye dair uygulamalara dahil olmasında öncelikle hizmet sunduğu grupların aynı zamanda ekolojik bozulmalardan da eşitsiz şekilde etkilendikleri (Peeters, 2012) bilgisiyle uyumaktadır. Zira savunuculuk ve aktivistlik bu dezavantajlı grupların adaletsiz durumlarını/sorunlarını görünür kılma, haklarını savunmayla ilgili olarak öne çıkması beklenen rollerdir.

Sosyal hizmette ekolojik bir dönüşüm için ontolojik, epistemolojik ve metodolojik boyutta uyumlu bir değişim ve tutarlılık gerekmektedir. Ontolojik boyut; kişinin çevreye ilişkin düşünce, inanç, tutum ve duygularının mesleki uygulamayla birleşmesi, kişisel ve mesleki olarak ontolojik bir tutarlılık sağlanmasıdır. Literatürde, kişisel inanç ve tutumların, mesleğe profesyonel yaklaşımı etkileyebildiği ve kişisel ve profesyonel değerlerin birleşmesinin uygulamayı güçlendireceği bilgisi mevcuttur (Boetto, 2017). Katılımcı ifadelerinin literatürü desteklediği ve sosyal hizmet teorisi, eğitimi, etiği ve uygulamasında ekolojik dönüşümün gerçekleşmesinin bir ayağının kişisel ve profesyonel değerlerin, tutum ve davranışların birliği olduğu ve katılımcıların ESH'yle profesyonel olarak ilgilenmeleri dışında kişisel hayatlarında ekolojik farkındalığa sahip oldukları ve bunu profesyonel alana aktardıkları anlaşılmıştır.

SONUÇ

Sosyal hizmette çevreden ne anlaşıldığı, çevrenin yerinin ne olduğu sorusu ve cevabı; sosyal hizmetin etiğini, teorisini ve uygulamasını şekillendirmektedir. Bireyin çevresine temas ettiği noktada oluşan sorunlar üzerine uygulamasını şekillendiren sosyal hizmetin sadece sosyal çevre üzerine yoğunlaşmasının yeterli olmadığı ve sosyal hizmet uygulamasında fiziksel çevreyi de içeren bir yaklaşımın benimsenmesine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Sosyal hizmet uygulamasında ihtiyaç duyulan bu dönüşümün teori, etik ve eğitimden bağımsız gerçekleşmeyeceği açıktır. Bu anlamda özellikle sosyal hizmet eğitiminin, ekolojik farkındalık ve uygulama için ilk ve en önemli sacayağını oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal hizmet eğitiminde yaşanacak ekoloji odaklı bir dönüşüm sosyal hizmet etiğinde sosyal adalete ek olarak çevresel adalet ve ekolojik adalet eksenli bir açılımı beraberinde getirecektir. Bu durum sosyal hizmetin disiplinlerarasılık anlayışının sadece sosyal bilimlerle sınırlı kalmayacağını,

çevre ve doğa bilimlerini içine alacak biçimde genişlemesi gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca sosyal hizmet artık sadece sosyal adaleti değil, çevresel ve ekolojik adaleti de gerçekleştirme çabası içinde olacaktır.

Sosyal hizmetin ve sosyal hizmet uzmanlarının var olan rol ve görevleri, ekolojik bir uygulamayı gerçekleştirmek için yeterli olduğundan yeni rol ve görev tanımlamaları yapmaktansa var olanların ESH'nin amaçlarına göre uyarlanması veya dönüştürülmesi daha uygun olabilir.

ÖNERİLER

Çalışma boyunca literatür doğrultusunda vurgulandığı üzere ESH'nin oluşması ve uygulamaya yansımalarının mümkün olabilmesi eğitim, etik, teori alanındaki dönüşümle gerçekleşebilmektedir. Literatür taraması, çalışmanın teorik çerçevesi, saha aşamasında yer alan katılımcı görüşleri ve analizlerin sonuçlarına göre her bir alana karşılık gelecek şekilde öneriler geliştirilmiştir. Eğitimle ilgili öneriler "eğitime dair" teori ve etik kısmı içeren öneriler "akademiye dair" başlığı altında toplanmıştır.

Katılımcıların eğitimle ilgili ifadeleri ESH adı altında bir dersin olması, diğer derslere bağlamdan kopmadan ekolojiyle ilgili içeriklerin eklenmesi, ders içeriği ve adının ortak olması, sosyal hizmetle ilgili ulusal düzeydeki derneklerin dersleri akredite etmesi yönünde olmuştur. Buna göre çalışma doğrultusunda hazırlanan öneriler aşağıda yer almaktadır.

Eğitime dair:

- ESH'nin sosyal hizmet eğitimine teorik veya uygulamalı bir ders şeklinde eklenmesi yararlı olacaktır.
- Eğitimci olarak akademisyenler, muhtelif konu ve derslerde ekolojiye dair farkındalığa, güncel ekolojik bozulmalara hem sebepleri hem de sonuçlarıyla yer verebilirler ve ekoloji konularını içeriğe ekleyebilirler.
- Oluşturulacak ders içeriği ve adının bu alanla ilgili akademisyenlerin gerçekleştireceği bir çalıştayla belirlenmesiyle ortak bir terminoloji ve teorik alt yapı sağlanabilir.
- Alanla ilgili ulusal düzeydeki dernek ve STK'ların dersleri akredite etmede destekleri alınabilir.
- Ekoloji, yapısı gereği karmaşık ve çok disiplinli olduğu için bilgi tabanı ve takım çalışmalarıyla diğer disiplinler ve meslek dallarıyla çalışmayı gerektirdiğinden eğitim aşamasında, sosyal hizmetin iş birliğine uygun yapısı ve paydaşlığı öne çıkarılmalıdır.

Akademiye dair:

Araştırmada katılımcılar sosyal hizmetin insan merkezliliğine vurgu yapmış ve bu durumu eleştiren ifadelerde bulunmuşlardır. Ayrıca Türkçe literatürün genişlemesi, ekolojiyle ilgili multidisipliner ekiplerde yer alınması, farklı meslek ve alanlarda gerçekleştirilmiş başarılı ekolojik uygulamaların alana taşınması, ekoloji odaklı veya üst başlıklı sempozyum temalarının belirlenmesi gibi konulara değinilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda akademiye dair öneriler aşağıdaki şekilde yapılandırılmıştır.

- Sosyal hizmette teori ve uygulama boyutunun uyumu ana belirleyicidir. Bu bağlamda akademi; teorik temeli sağlama, kavramsal tartışmaları sürdürme konusunda farklı alt başlıklarla ESH literatürüne katkı sunmalıdır. Böylece ekolojik konulara dair farkındalık ve ilgi artacak, uygulamaya temel sağlanacaktır.
- Akademi bünyesinde ekolojik çalışmalar, çevreci beşeri bilimler, çevre sorunları araştırma merkezleri gibi uygulama ve araştırma merkezlerinden var olanlarına sosyal hizmet dahil, açılacaklara öncü olabilir, güncel konulara dair sosyal hizmetin yapacaklarının olduğu gösterilebilir.
- ESH'nin anlaşılması ve uygulanmasının önündeki engellerden biri sosyal hizmetin insan merkezliliğidir. Bu konuyu tartışmaya açmalı, ekoloji odaklı olmanın insanın çevre için çevrenin de insan için göz ardı edilmesi olmadığına daha iyi anlaşılması noktasında endişe giderilmelidir.
- Akademiye dönük bir farkındalık oluşturmak ve konunun görünürlüğünü arttırmak için çalıştaylar, sempozyumlar düzenlenebilir. Sempozyum temalarının -2022 sosyal hizmet sempozyumu gibi- ekoloji üst başlığına paralel konular olması sağlanabilir.
- Farklı alanlardaki başarılı çalışma, proje ve uygulamalar örneklenerek sosyal hizmet alanlarına uyarlanmalıdır.
- Alandaki sosyal hizmet uzmanlarına hizmet içi eğitim ve süpervizörlük kapsamında ekolojik okuryazarlık/farkındalık ve ESH hakkında bilgilendirme yapılabilir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Çalışma; 29.06.2022 tarihli ve 2022/90 protokol numaralı etik onay ile yapılmıştır.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Alston, M. (2015). Social work, climate change and global cooperation. *International Social Work*, 58(3), 355-363.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231274.
- Besthorn, F. H. (2014). Ecopsychology, meet ecosocialwork: what you might not know-a brief overview and reflective comment. *Ecopsychology*, 6(4), 199-206.
- Boetto, H. (2017). A transformative eco-social model: Challenging modernist assumptions in social

- work. *The British Journal of Social Work*, 47(1), 48-67.
- Büyükgüngör, H. (2006). Çevre kirliliği ve çevre yönetimi. *Toprak İşveren Dergisi*, 72, 1-16.
- Ceylan, H., Sevgili, A., & Aslan, Ş. (2024). Sosyal hizmet öğrencilerinin iklim değişikliği farkındalıklarının ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 131-143.
- Coates, J. & Gray, M. (2012). The environment and social work: an overview and introduction. *International Journal of Social Welfare*, 21(3), 230-238.
- Çarıkcı, K., Meral, H., Berkil, S., Çalışır, A., Önala, L., & Arslan, Ö. (2024). Nitel araştırmalarda tematik analiz. *Socrates Journal Of Interdisciplinary Social Studies*, 10(37), 127-140.
- Doğan, H., & Buz, S. (2023). The effect of climate change anxiety on social work students in Turkey. *International Social Work*, <https://doi.org/10.1177/00208728231208007>
- Gray, M. & Coates J. (2012). Environmental ethics for social work, social work's responsibility to the non-human world, *International Journal of Social Welfare*, 21(3), 239-247.
- Davarcıoğlu, B. (2018). Küresel iklim değişikliği ve uyum çalışmaları: Türkiye açısından değerlendirilmesi. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 7(2), 376-392.
- Doğan, İ. (2015). Sosyal hizmet uzmanlarının çevresel farkındalık seviyeleri ile çevreye yönelik tutumlarının belirlenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Dominelli, L. (2018). *Yeşil sosyal hizmet çevre krizlerinden çevresel adalete*. (Çev.: Ed.: Arzu İçağasioğlu Çoban). Ankara: Nika Yayınları.
- Jones, P. (2010). Responding to the ecological crisis: transformative pathways for social work education. *Journal of Social Work Education*, 46(1), 67-84.
- Klemmer, C. L., & McNamara, K. A. (2019). Deep ecology and ecofeminism, social work to address global environmental crisis. *Affilia*, 35(4), 1-13.
- Kuş, E. (2012). *Nitel-nitel araştırma teknikleri sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nicel mi? Nitel mi?* Ankara: Anı Yay.
- Miller, S. E. & Hayward, R. A. (2014) 'Social work education's role in addressing people and a planet at risk'. *Social Work Education*, 33(3), 280-295.
- Miller, S. E., Hayward, R. A. & Shaw, T. V. (2012). Environmental shifts for social work: a principles approach. *International Journal of Social Welfare*, 21(3), 270-277.
- Närhi, K. & Matthies, A.L. (2001). What is the ecological (self-)consciousness of social work? Perspectives on the relationship between social work and ecology. Matthies, A. L., Närhi, K., & Ward, D. (Eds.). In *the eco-social approach in social work*, (16-54). (No. 58). Jyväskylä: Sophi.
- Närhi, K. & Matthies, A. L. (2016). *Conceptual and historical analysis of ecological social work*. J. McKinnon & M. Alston (Eds.), In *Ecological Social Work: Towards Sustainability* (21-38). London: Palgrave Macmillan Publishers.
- Patel, R. & J. W. Moore. (2019). *Yedi ucuz şey üzerinden dünya tarihi*. Serkan Gündüz (Çeviren).

İstanbul: Kolektif Yayınları.

- Peeters, J. (2012). The place of social work in sustainable development: Towards ecosocial practice. *International Journal of Social Welfare*, 21(3), 1-21.
- Pulla, V. (2013). Critical essay: Environmentalism and social work. *Rural Society*, 22(3), 263-268.
- Punch, F.K. (2014). *Sosyal araştırmalara giriş: Nicel ve nitel yaklaşımlar*. D. Bayrak, H. B. Arslan, & Z. Akyüz (Çevirenler). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ramsay, S. & Boddy. J. (2017). Environmental social work: a concept analysis. *British Journal of Social Work*, 47(1), 68–86.
- Ranta-Tyrkkö, S., & Närhi, K. (2021). Striving to strengthen the ecosocial framework in social work in Finland. *Community Development Journal*, 56(4), 608-625.
- Tekindal, M. & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-182.
- Wallace-Wells, D. (2020). *Yaşanmaz bir dünya ısınma sonrasında hayat*. Ebru Kılıç (Çeviren). İstanbul: Domingo Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yay.
- Zapf, M. K. (2010). Social work and the environment: understanding people and place. *Critical Social Work*, 11(3), 30-46.

